

Nutriční problematika romské populace

Situace v ČR

V ČR žije 150 - 250 – 300 000 Romů (3 % obyvatelstva)

- Absence věrohodných statistických dat
→ nepřímé odhady a spekulace
- Odhady početního stavu romské populace se v Evropě i rámci evropských zemí značně liší
→ metodická bezradnost
- Při sčítání lidu deklaruje příslušnost k rómské národnosti jen část Romů
- Skutečný počet Romů nelze přesně určit

Stravovací zvyklosti - minulost

- Chudá jednostranná strava
- Kočovní život – nechovali dobytek ani nepěstovali obiloviny, žádné zásoby na zimu
- Chudoba a sociální postavení - konzumace zbytků od bohatších obyvatel
- Pokrmy z mouky, brambor a zelí
- Nedostatek ovoce a zeleniny, mléčných výrobků, maso vzácností (drůbež, lesní zvěř)

Stravovací zvyklosti - současnost

Převažují:

- maso (vepřové) a uzeniny
- tučná a moučná jídla
- téměř žádné ovoce a zelenina
- Děti – příliš mnoho sladkostí
- Alkohol

Co ovlivňuje stravovací zvyklosti Romů

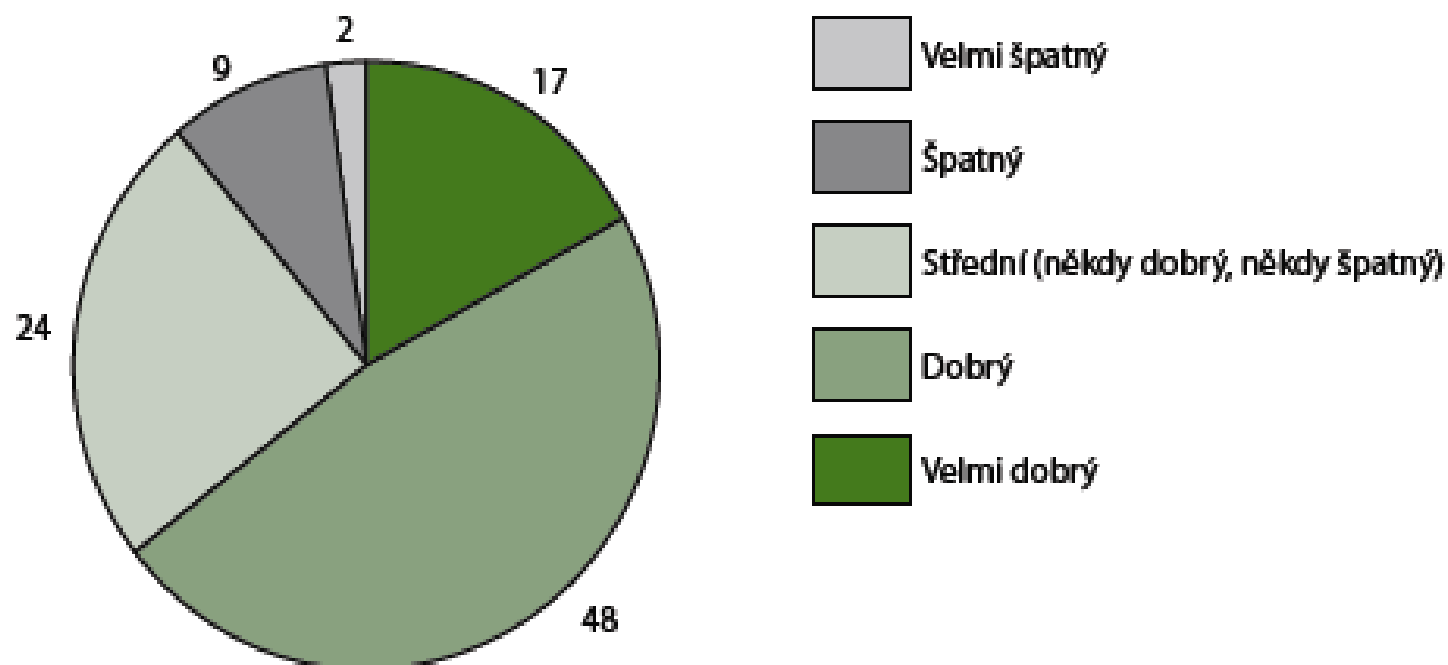
- 1) **kulturní zvyklosti: ideál krásy = silná robustní postava** (u mužů i žen)
  - symbolizuje autoritu a dobré postavení
  - mezi Olašskými Romy je nadváha dodnes měřítko, podle kterého si muž vybírá manželku
- 2) **zdraví není nejvyšší priorita**
- 3) **vzdělání** (většina pouze ZŠ)

Zdravotní stav rómské populace

- **Zdravotní stav romské populace je výrazně horší ve srovnání s většinovou populací**
- Častý výskyt obezity, diabetu mellitu, kardiovaskulárních chorob, pomalý růst dětí, nízká střední délka života dospělých (cca o 10 let kratší než u většinové společnosti)

Zdravotní stav romské populace dospělí

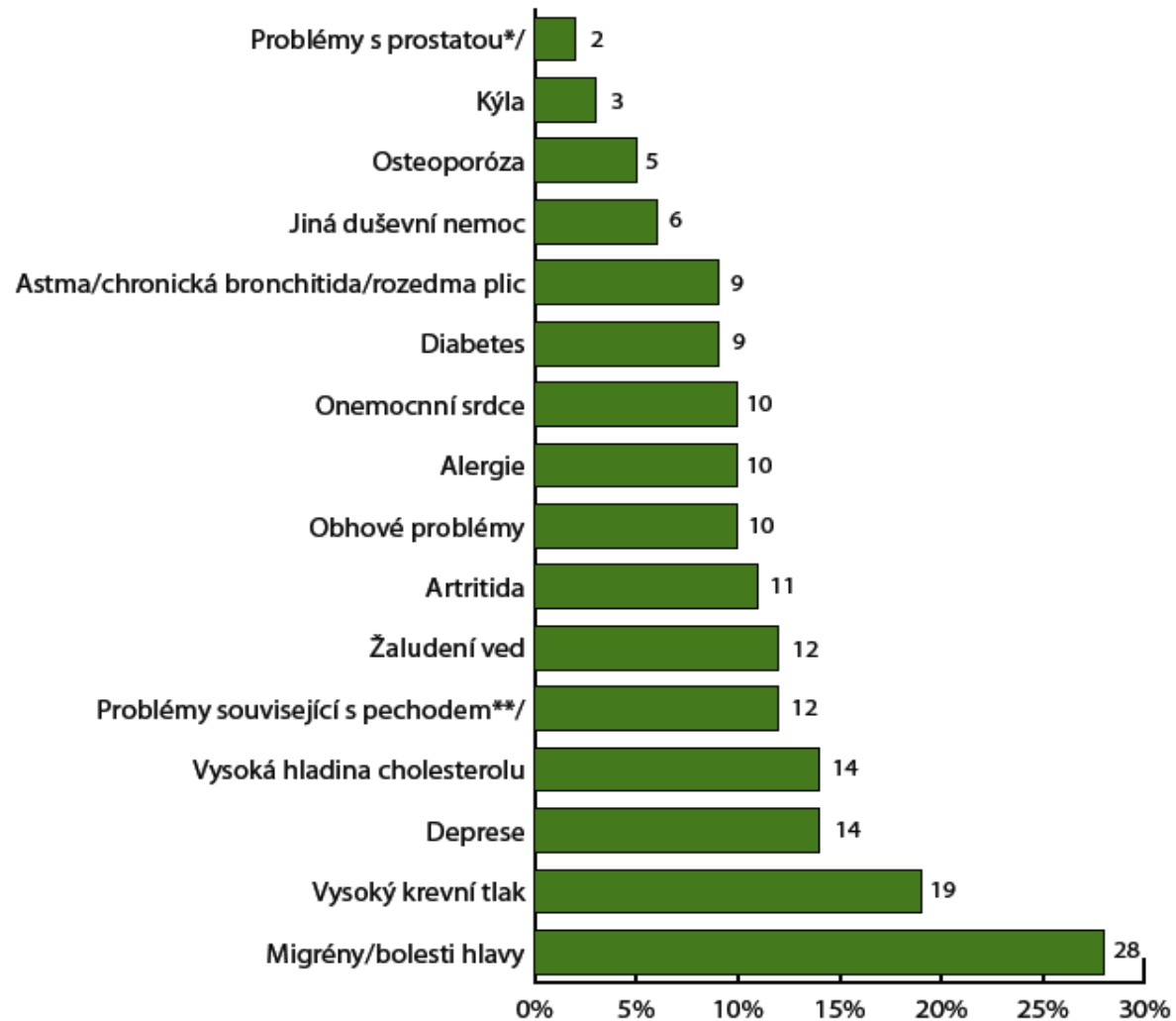
„Jak byste hodnotil(a) svůj zdravotní stav v posledních 12 měsících?“ (%)

Pramen: Romská populace a zdraví, 677 respondentů ve věku 16 a více let

Zdravotní stav romské populace dospělí

Četnost nemocí diagnostikovaných podle výpovědí Romů lékařem (%)

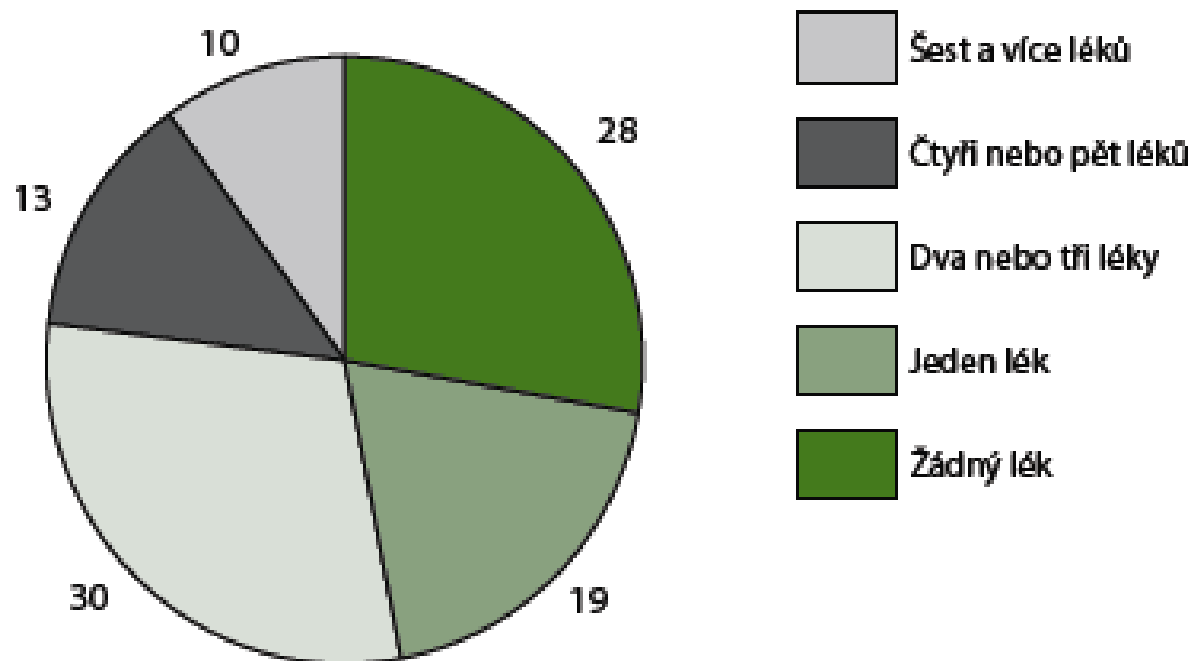

Pramen: Romská populace a zdraví, 677 respondentů ve věku 16 a více let

Zdravotní stav romské populace dospělí

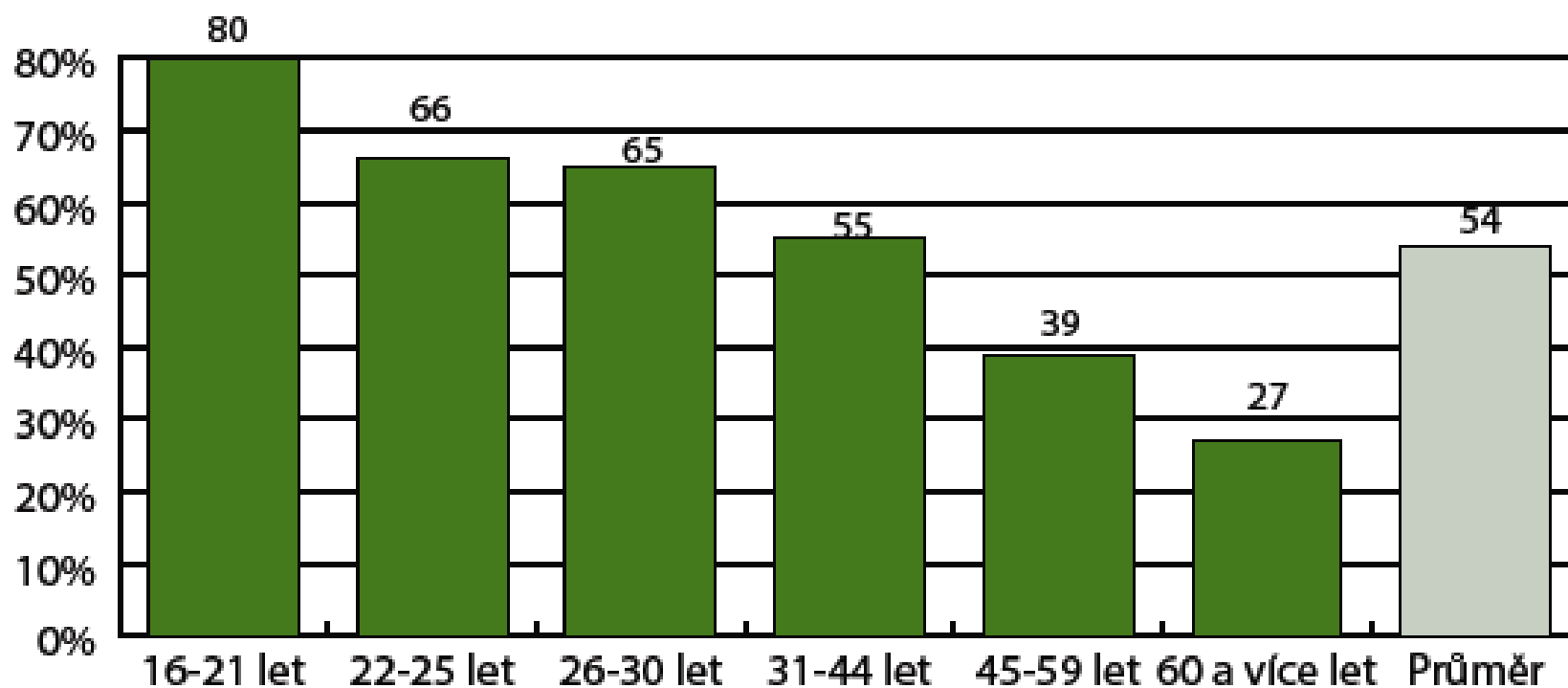
Užívání léků
kumulované četnosti (%)

Pramen: Romská populace a zdraví, 677 respondentů ve věku 16 a více let

Zdravotní stav romské populace dospělí

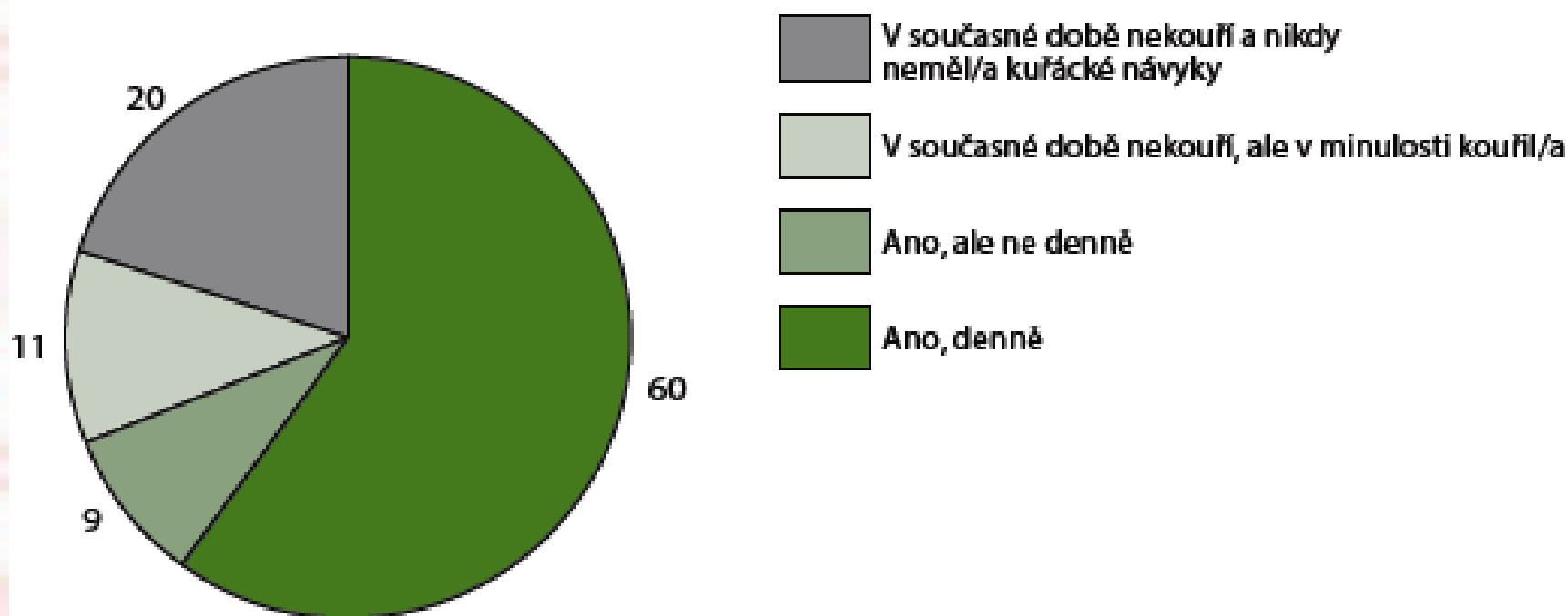
Podíl Romů, kteří mají všechny přirozené zuby podle věku (%)

Pramen: Romská populace a zdraví, 677 respondentů ve věku 16 a více let

Zdravotní stav romské populace dospělí

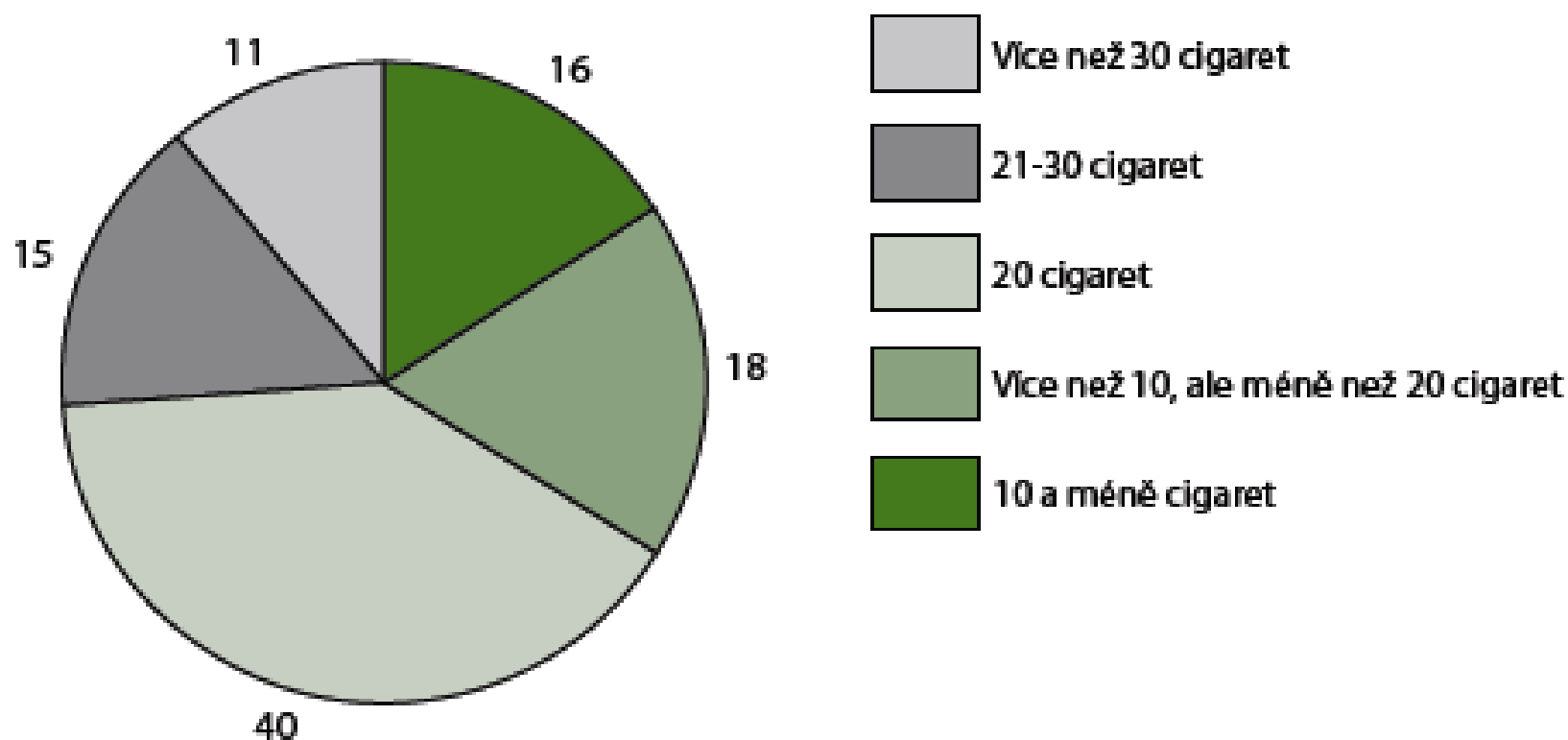
„Kouříte v současné době?“ (%)

Pramen: Romská populace a zdraví, 677 respondentů ve věku 16 a více let

Zdravotní stav romské populace dospělí

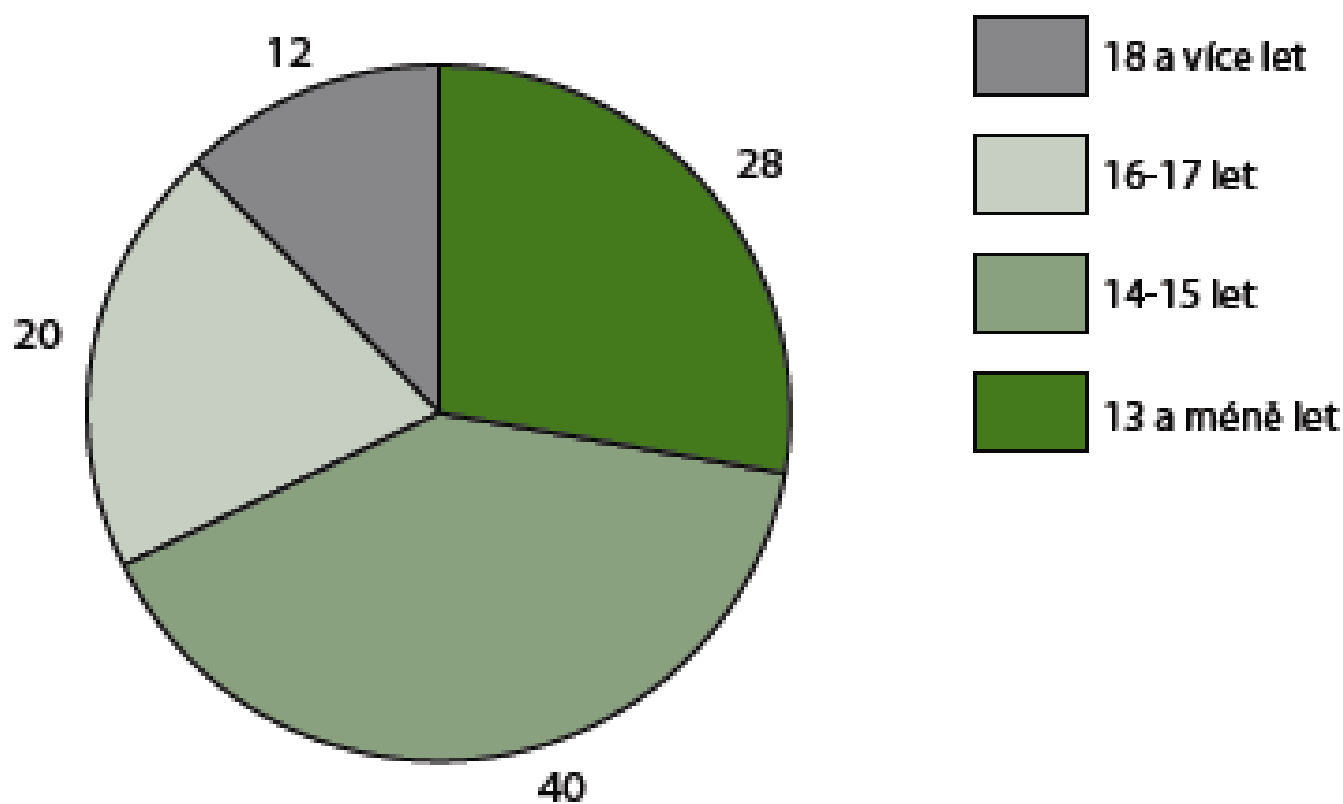
Denní spotřeba cigaret*/ (%)

Pramen: Romská populace a zdraví, 677 respondentů ve věku 16 a více let

Zdravotní stav romské populace dospělí

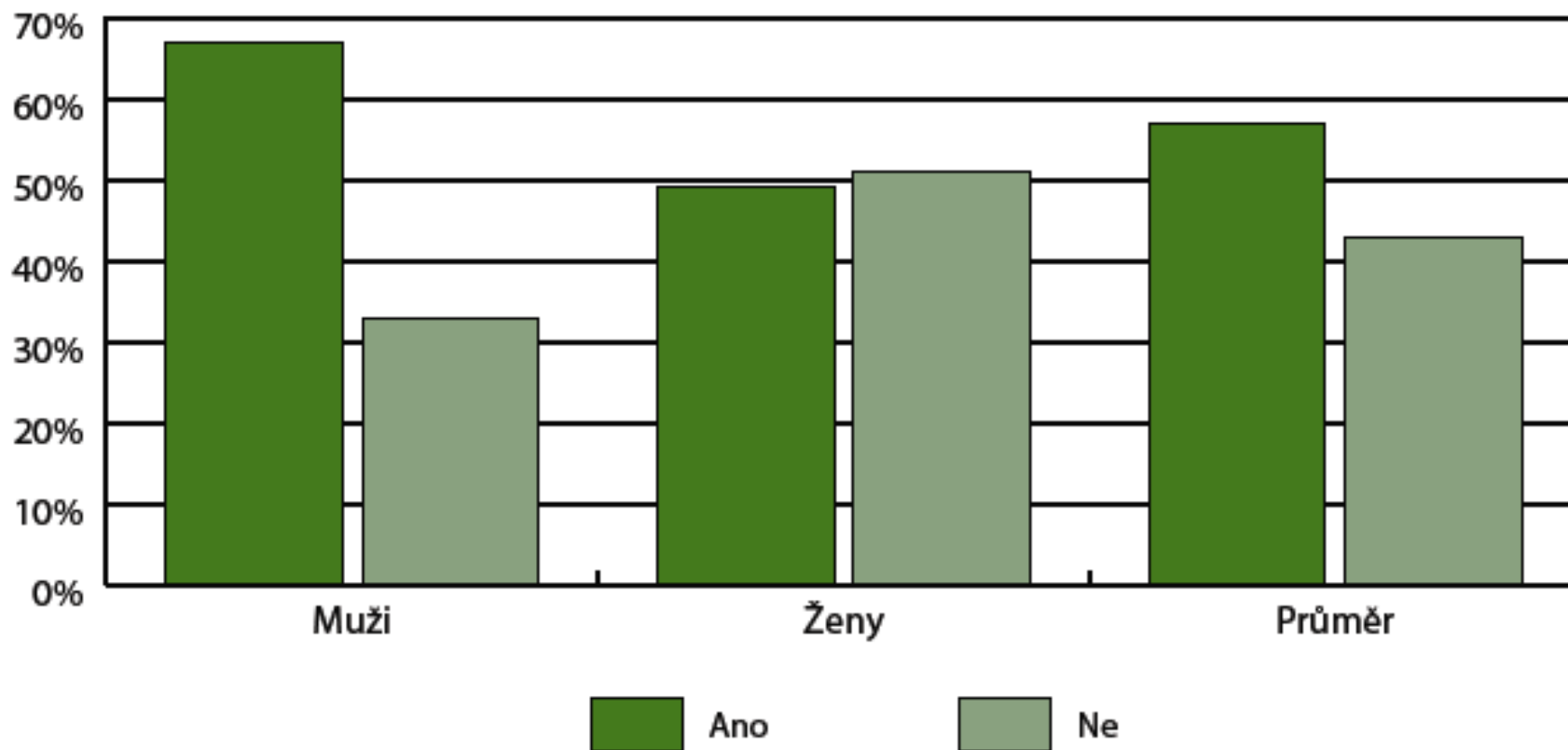
„V kolika letech jste začal(a) kouřit?“*/ (%)

Pramen: Romská populace a zdraví, 677 respondentů ve věku 16 a více let

Zdravotní stav romské populace dospělí

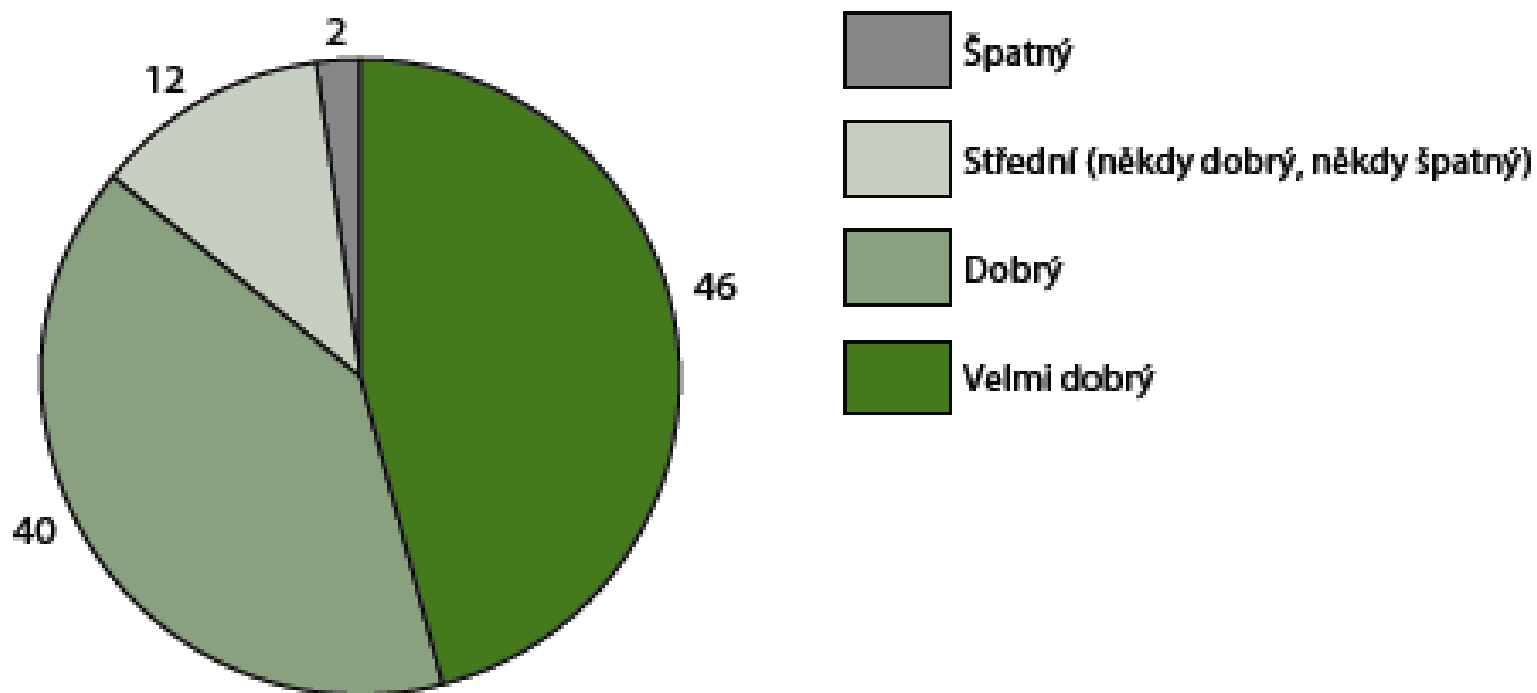
„Uvedte, prosím, pokud jste v posledních 12 měsících požil(a) alkoholické nápoje, i třeba při zvláštních příležitostech.“
průměrný údaj a srovnání podle pohlaví (%)

Pramen: Romská populace a zdraví, 677 respondentů ve věku 16 a více let

Zdravotní stav romské populace dětí

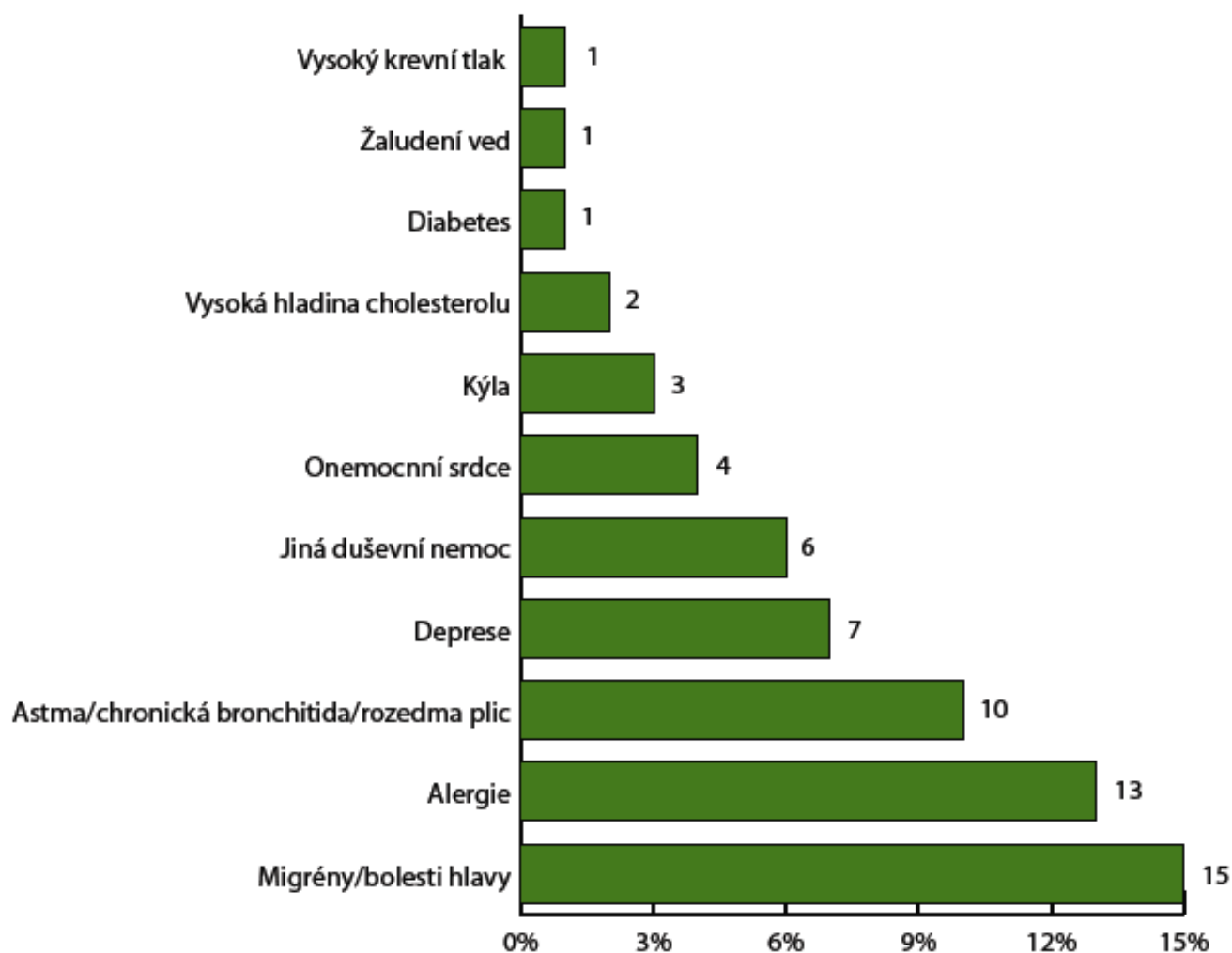
„Jak byste hodnotil(a) jeho/její zdravotní stav v posledních 12 měsících?“ (%)

Pramen: Romská populace a zdraví, 327 respondentů ve věku 0 – 15 let

Zdravotní stav romské populace dětí

Četnost nemocí diagnostikovaných podle výpovědí rodičů u nezletilých Romů (%)

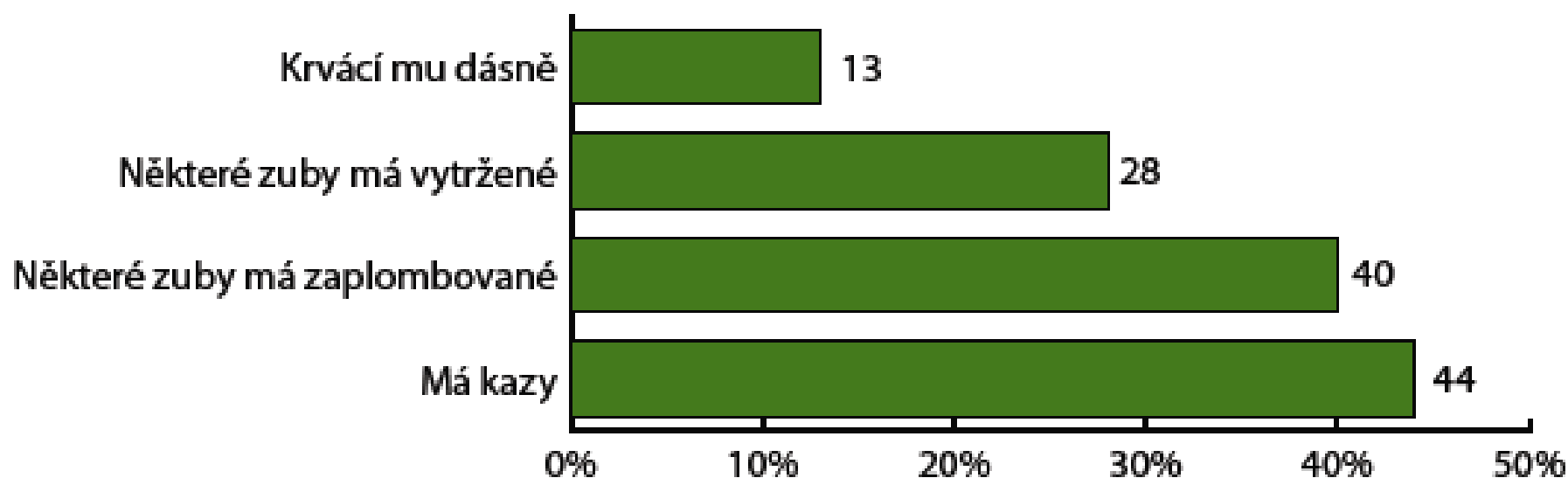

Pramen: Romská populace a zdraví, 327 respondentů ve věku 0 - 15 let

Zdravotní stav romské populace dětí

Četnost vad a poškození chrupu (%)

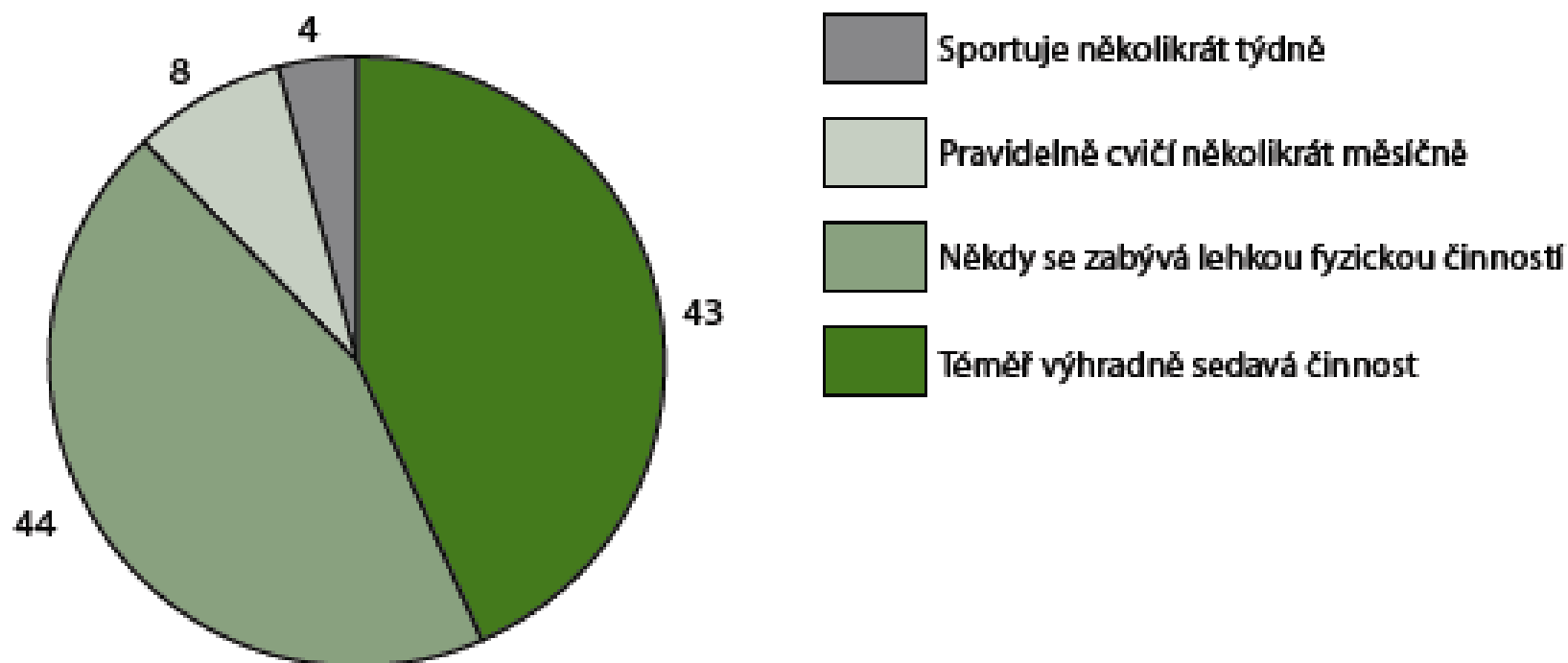

Pramen: Romská populace a zdraví, 327 respondentů ve věku 0 - 15 let

Zdravé zuby má 56 %

Zdravotní stav romské populace dětí

„Který z následujících popisů nejlépe vystihuje, jak často se dítě ve svém volném čase zapojuje do fyzické činnosti? (%)“

Pramen: Romská populace a zdraví, 327 respondentů ve věku 0 - 15 let

Zdravotní stav romské populace

Hodnocení výstupů

- Reprezentativnost vzorku – jaká skupina Romu je ochotna se zúčastnit, není k dispozici spolehlivá statistická opora
- Tendence romské komunity odpovídat, jak je žádoucí a jaká se očekává „správná odpověď“
- Data nelze pojímat izolovaně, jedná se primárně o data komparativní – jsou cenná pro srovnání s dalšími daty

Zdravotní stav romské populace

Závěry

- Většina Romů (2/3 dosp., 4/5 nezl.) považuje subjektivně svůj zdravotní stav za velmi dobrý nebo alespoň dobrý
- Horší zdrav.stav a více diagnóz však udávají již ve střední věku (45 – 59 let) a zvláště ve věku > 60 let
- Podle deklarovaných údajů o výšce a t.hm. má cca 50 % dosp. normální váhu a 27 % nadváhu a 70 % nezl. má normální váhu a 10 % nadváhu
- Hojně rozšířené jsou vady chrupu, Romové přicházejí o zuby velmi brzy – všechny přirozené zuby nemá každý 5.R. ve v.16-21 let a každý 3.R ve v. 22-25
- Denně kouří 60 % R starších 16 let, s kouřením začínají velmi brzy
- Děti vykazují velmi nízkou fyzickou aktivitu

Zdravotní stav romské populace

Závěry

Podle zkušeností výzkumů se zdravotní tematikou váha participativního přístupu ke zdraví v majoritní společnosti narůstá. Žít zdravě a nepodceňovat prevenci se ujímá jako určitá kulturní norma, která odpovídá životně stylovým charakteristikám současné doby. Romové se podle dat citovaného výzkumu tomuto trendu vymykají, převážná většina z nich zaujímá ke zdraví spíše instrumentální postoj se všemi jeho základními projevy (nedocení, respektive nevnímání významu prevence a atributů zdravého způsobu života). Tento specifický rys, odlišující Romy od majoritní společnosti, hraje velmi důležitou roli ovlivňující nejenom kvalitu zdraví romské populace, ale i předpoklady pro sociální vzestup a začlenění Romů do společnosti.

Zdravotní stav romské populace

Náměty na opatření

- Zajistit dostupnost informací pro všechny skupiny Romů – srozumitelnost, snadná dostupnost
- Zvýšení zájmu o prevenci a zdravý způsob života – problém má hluboké sociokulturní kořeny a úkol není jednoduchý
- Zvýšit schopnost Romů orientovat se v systému zdravotní péče a zdravotního pojištění, minimalizovat neplacení zdravotního pojištění a nerespektování rad lékařů
- Osvětový výchovný program na posílení komunikace a odstranění bariér a předsudků u majoritní společnosti a zejména poskytovatelů zdravotní péče a zdravotních služeb

„Úsporný“ gen u Romů

(Studie u romské menšiny v SR, 2005)

Úsporný gen (*Thrifty gen*)

- Vznik u prapředků v situacích střídání období hojnosti a období nedostatku potravy

Úsporný gen u Romů

(Studie u romské menšiny v SR, 2005)

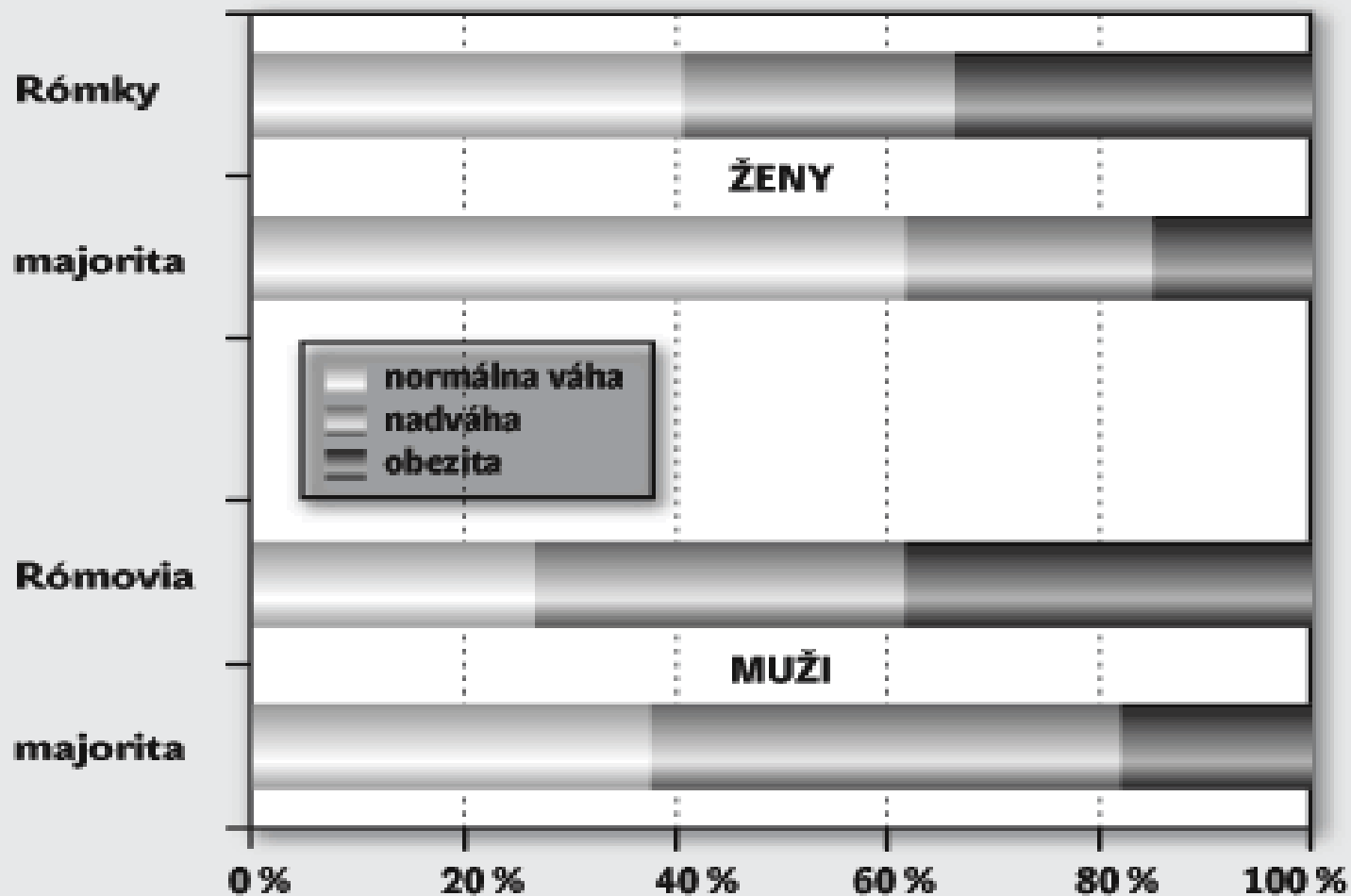
(1) Obezita

- centrální typ
- BMI a obvod pasu vyšší než u majoritního obyvatelstva

Výskyt obezity u romských mužů a žen, 2005

Výskyt obezity u romských mužů (38 %) a žen (33 %)

Úsporný gen u Romů

(Studie u romské menšiny v SR, 2005)

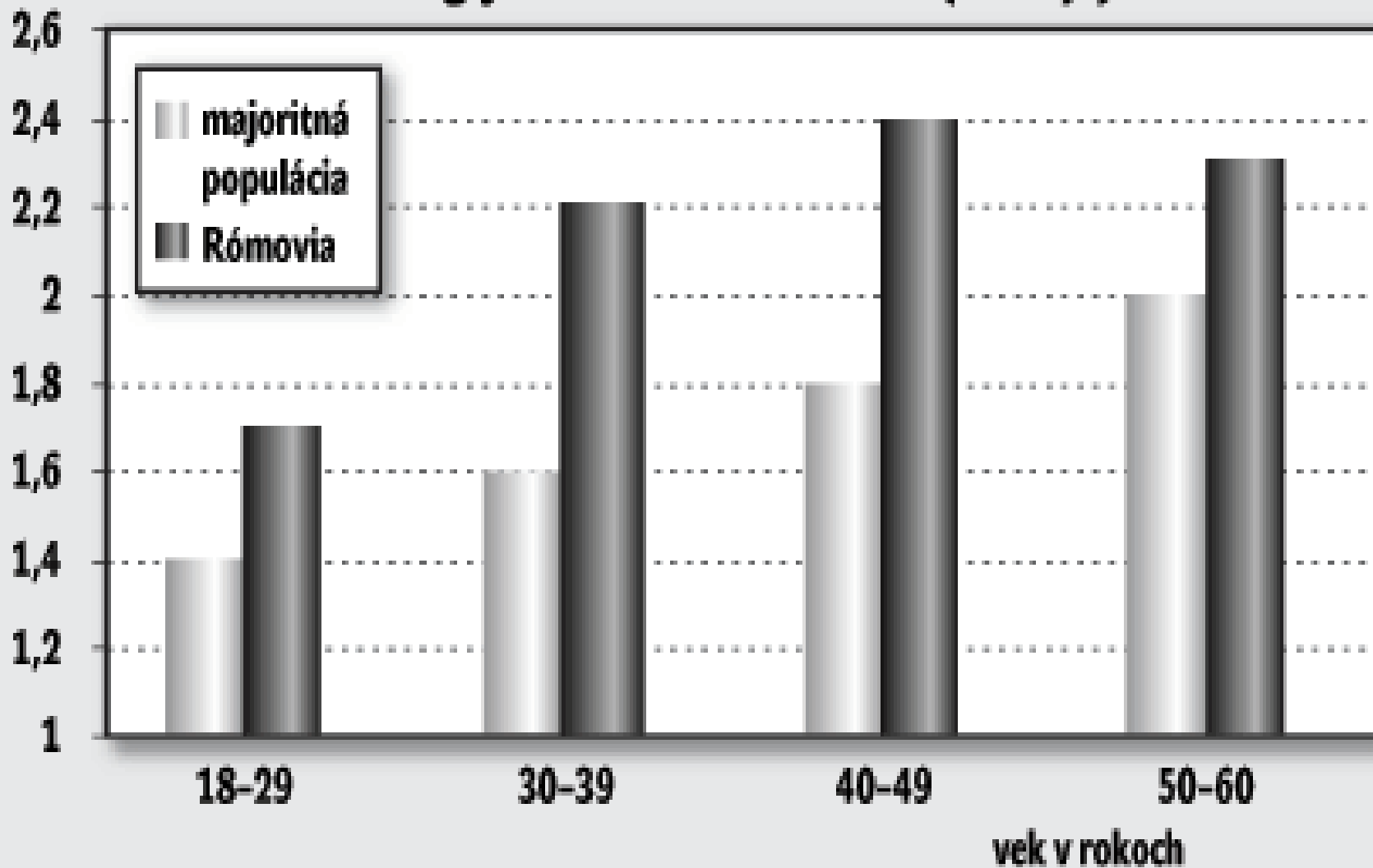
(2) Insulinová resistence

- Hladina insulinu podstatně vyšší, **zejména u žen**:
Romky 13,5 mU/l, majorita 8,7 mU/l
- Hladina insulinu stoupá se zvyšujícím se obsahem tuku v těle

(3) Triacylglyceroly

- Hladina TAG byla **u Romů obou pohlaví** podstatně vyšší než u majoritního obyvatelstva
- Nárůst hladin TAG s věkem byl výrazný a v každém intervale signifikantně vyšší u Romů než u majoritního obyvatelstva

hladina triglyceridov v krvnom sére (mmol/l)

Hladina TAG stoupá s věkem, u romské populace je v každém věkovém intervale podstatně vyšší než u majoritního obyvatelstva.

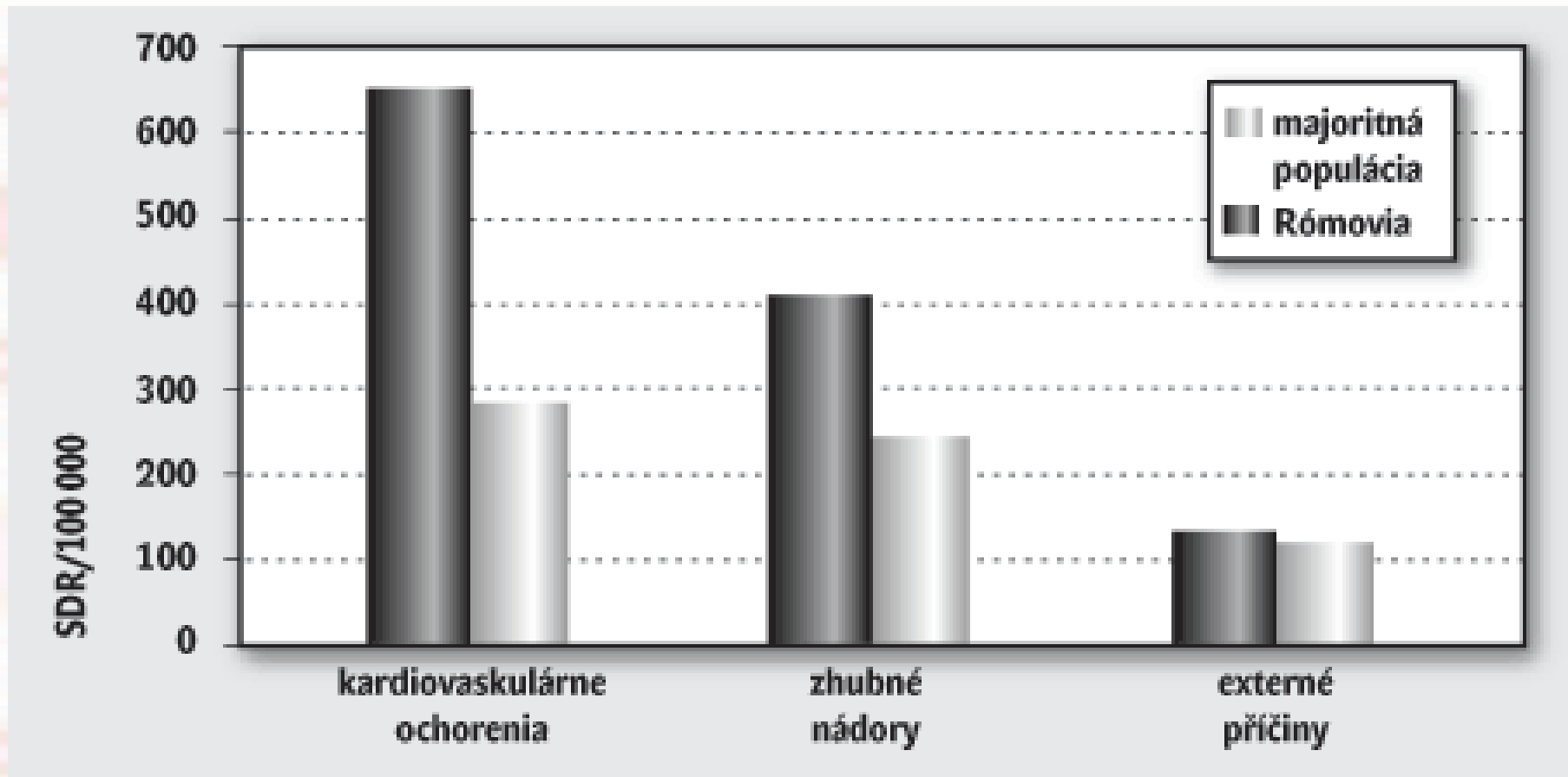
*Úsporný gen u Romů
(Studie u romské menšiny v SR, 2005)*

(4) HDL – cholesterol: ve všech věkových kategoriích byl nižší než u majoritního obyvatelstva

(5) hypertenze: systolický tlak byl výrazně vyšší u ženské romské populace

Závěr: Všech pět položek svědčí o tom, že romská populace je ohrožena **metabolickým syndromem**

Úmrtnost mužů

Standardizovaná úmrtnost mužů (SDR/100 000) ve věku **25–64 let** na tři hlavní příčiny smrti (1997–2000)

Pro **vysokou úmrtnost v mladém věku** mají **Romové kratší délku života**.

Střední délka života při narození vyšla pro majoritní populaci mužů hodnota 69,9 roků, pro **romské muže 62,4 roků** (rozdíl 7,5 let). V případě ženské populace o 6,6 let v neprospěch romských žen

Výskyt metabolického syndromu a jeho rizikových faktorů u vybrané skupiny romského obyvatelstva, 2010

Výsky metabolického syndromu:
41,3 % Rómů (N = 201) a
24,9 % majoritní skupiny (N=201)

Výskyt metabolického syndromu a jeho rizikových faktorů u vybrané skupiny romského obyvatelstva, 2010

Výživové zvyklosti

U rómské skupiny statisticky významný:

- Častější příjem vepřového, hovězí, kuřecího masa a uzenin (>3x/t)
- Častější příjem bílého chleba a pečiva, brambor, moučných jídel a vajec (denně/alespoň denně)
- Méně častý denní příjem mléka, mléčných výrobků, zeleniny a ovoce
- Konzumace alkoholu více než 3x/měsíc udávalo 42 % rómských a 60 % nerómských respondentů
- Až 70 % Rómů udává kouření cigaret, z nich 75 % vykouří více než 9 cigaret denně.

Studie: Sledování výživové spotřeby romských dětí I (MU Brno, 1997)

Soubor: 551 romských dětí
(9-13 let)

Metoda: 24 h recall

Výsledky:

- *nedostatečná konzumace zeleniny (19% doporučení), ovoce (20% d.), mléka a ml. výrobků (32% d.), obilovin+těstovin+pečiva+rýže (63% d.), drůbeže+ryb+netuč.masa+vajec (78%)*
- *přemíra méně přípustných potravin (463%)*
- *nízký příjem vit.C a E; B2 a B6; Fe, Ca*

Výživa a stravovací režim romských dětí v Ústeckém kraji (1998 – 2002)

Dotazníková metoda na stravovací zvyklosti, antropometrie, 1998 (124 dětí, 11 – 15 let), 2002 (48 dětí, 10 – 15 let)

Na základě výše uvedených výsledků byly formulovány rizikové faktory ve výživě a stravování romských dětí v Ústeckém kraji:

S výjimkou tuků je příjem hlavních živin nedostatečný.

Ve stravě převažují živočišné bílkoviny nad rostlinnými. Přednost je dávana červenému masu a dále kuřecímu masu (jeden z mála pozitivních jevů); rybí maso je konzumováno jen výjimečně.

Oblíbené jsou zejména uzeniny, salámy a klobásy.

- S vyšším příjmem živočišných tuků souvisí vysoký příjem cholesterolu.
- Luštěniny se objevují v jídelníčku jen zřídka.
- Nedostatečně jsou zastoupeny mléčné výrobky.
- Příjem ochranných faktorů je nedostatečný.
- Konzumace zeleniny a ovoce je nízká a stále klesá.
- Zcela nedostatečný je příjem vitamínů B₂, C a vápníku.
- Zcela nedostatečný je příjem vlákniny.
- Nepříznivým jevem je vysoká frekvence „mlsání sladkostí“.

Sledování saturace jódem u romských novorozenců v Praze

- Soubor: 30 romských novorozenců, 151 novorozenců majoritní populace
- Sledovaný ukazatel: množství jodu v moči
- Metoda: dotazník – frekvence spotřeby potravin v průběhu gravidity
- Výsledky:

Soubor	JODURIE MEDIÁN μg/l	JODURIE PRŮMĚR μg/l
Novorozenci romských matek	92,15	114,55
Novorozenci matek většinové populace	109.2	141,86

Výživa těhotných rómských žen

- Mladé matky
- **Těhotná romská žena jí všechno a neohlíží se, zda je to zdravé nebo nezdravé, hlavně že nepocit'uje hlad**

Stravovací zvyklosti romských těhotných žen (UK Praha, 2003)

Soubor: 96 romských žen, 198 žen většinové populace

Metoda: výživová anamnéza, frekvenční dotazník

Výsledky:

- Romské těhotné častěji: rohlíky a housky, paštiky, játra, uzeniny, hranolky, chipsy, lahůdkářské výrobky, slazené nápoje, z tuků máslo a sádlo
- Rodičky většinové populace: ryby, sýry, ovoce, džusy, zelenina, chléb a celozrn.výrobky, med, z tuků margarin
- Společné: konzumace masa, drůbeže, mléka a jogurtů, vajec, smažených pokrmů, hamburgerů, piva, vína a destilátů, stolní vody, minerálek a kávy.
- Stejný váhový přírůstek v průběhu těhotenství u obou souborů
- Kuřáctví: 85,5 % Romek před těhotenstvím, 52,2 % u kontrol
57,9 % Romek v těhotenství, 20,3 % u kontrol

Děkuji za pozornost

Zdroje

- Romská populace a zdraví Česká republika –Národní zpráva 2009, Kancelář Rady vlády ČR pro záležitosti rómské komunity Úřad vlády ČR, Madrid: 2009, s. 86, ISBN 978-84-692-5535-3.
- Bc. Jitka Unčovská, prezentace *Výživové zvyklosti rómské populace v ČR*
- Health Needs Of The Roma Population In The Czech And Slovak Republics <http://www.lshtm.ac.uk/ecohost/roma.pdf>
- Ginter, E.; Sporivé gény a naši Rómovia, *Vesmír*, 2005, 84, s. 672 – 674, <http://www.vesmir.cz/clanek/sporive-geeny-a-nasi-romovia>
- Ostrihoňová, T. – Béřešová, J. Výskyt metabolického syndrómu a jeho rizikových faktorov u vybranej skupiny rómskeho obyvateľstva, *Hygiena*, 2010, roč. 55, č. 1, s. 7 – 14.

Zdroje

- Brázdová, Z. et al. Jednotkové porce potravinových skupin jako nástroj hodnocení výživové spotřeby romských dětí, *Hygiena*, 1998, roč. 43, č. 4, s. 195-206.
- J. Rambousková et al.: Stravovací zvyklosti romských těhotných žen, *Hygiena*, 2003, roč. 48, č. 4, s. 187 – 193.
- Dlouhý, P. et al. Iodine saturation in Rome neonates in Prague is not at an optimum level, *Annals of Nutrition and Metabolism*, 2006, roč. 50, č. 3, s. 242-6.
- Ranmbousková, J. et al. Stravovací zvyklosti rómských těhotných žen, *Hygiena*, 2003, roč. 48, č. 4, s. 187-193.